Orta dəhlizin əhəmiyyəti getdikcə daha çox sərhəd aşır

Bunun bir səbəbi də Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) açılacağına şübhə yerinin qalmamasıdır

Dünyanın üç mühüm qlobal ticarət marşrutundan ikisi məlum səbəblər üzündən iflic vəziyyətə düşdüyü üçün hazırda Orta dəhliz dünya ticarətində təhlükəsiz və iqtisadi baxımdan səmərəli marşrut kimi dəyərləndirilir. O üzdən dəhlizlə yüklərin daşınma dinamikası sürətlə artır. Təkcə cari ilin 10 ayında Bakı limanından 7 milyon tona yaxın və ya ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 5,6 faiz çox yük daşınıb. İlin sonunda bu rəqəmin daha çox olması gözlənilir.

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Orta dəhlizdə açar ölkə statusundadır. Belə bir mövqedə olmağımız təkcə coğrafi imkanlarımızla bağlı deyil, o, Prezident İlham Əliyevin apardığı uğurlu logistika diplomatiyası sayəsində mümkün olub. Məhz dövlət başçısının təşəbbüsü ilə vaxtında görülən tədbirlər marşrutu yükgöndərən və yükü qəbul edən tərəflər üçün cəlbedici edib. Onu da vurğulayaq ki, marşrutla yüklərin daşınmasında vahid tarif, yüklərin sənədləşdirilməsində sürəti təmin edən rəqəmsallaşmanın tətbiqi də İlham Əliyevin böyük səyləri nəticəsində mümkün olub. Bundan əlavə, marşrutun texniki cəhətdən də müasir dövrün tələblərinə cavab verilməsində ölkəmiz önəmli rol oynayır. Azərbaycan öz ərazisindən keçən dəmir yolu xətti ilə yanaşı, qonşu Gürcüstanın dəmir yolu xəttinin modernləşdirilməsinə maliyyə və texniki baxımdan yardım göstərir.

Prezident İlham Əliyev Özbəkistanın Milli İnformasiya Agentliyinə (UzA) verdiyi müsahibəsində Azərbaycanın qlobal logistika əlaqələrinin inkişafına verdiyi əhəmiyyəti vurğulayaraq demişdir: "Ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın əsas istiqamətlərindən biri şaxələndirilmiş nəqliyyat və logistika infrastrukturunun inkişafı, tranzit imkanlarının genişləndirilməsidir. Bu sahədə ölkələrimizin Orta Dəhliz Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutunda iştirakı xüsusi əhəmiyyətə malikdir və onun çərçivəsində Azərbaycan Özbəkistan və Mərkəzi Asiya dövlətləri üçün mühüm tranzit ölkə qismində çıxış edir. Son illərdə Orta dəhliz vasitəsilə ixrac imkanlarının və daşımaların artması xüsusi strateji əhəmiyyətə malikdir".

Söz düşmüşkən qeyd edək ki, Azərbaycan və Özbəkistan arasında olan nəqliyyat əlaqələrinin inkişafı yükdaşımaların həcminin artmasına imkan yaradıb. Məsələn, 2024-cü ildə ölkələrimiz arasında tranzit daşımaların həcmi 2023-cü illə müqayisədə 18 faizdən çox artaraq 1,3 milyon tondan çox olub. Cari ilin 9 ayında isə bu rəqəm təxminən 1 milyon tona çatıb.

Dövlət başçısı sözügedən müsahibədə həmçinin region ölkələri ilə qurulan nəqliyyat əlaqələrinin əhəmiyyətini də qeyd edərək bildirmişdir ki, Azərbaycanda yaradılan müasir nəqliyyat infrastrukturu, o cümlədən ticarət donanması, yaxın illərdə gücü 25 milyon tona çatacaq Ələt Beynəlxalq Ticarət Limanı, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu və ölkənin 9 beynəlxalq hava limanı da daxil olmaqla, bütün bunlar Azərbaycanın qlobal nəqliyyat və logistika qovşağı kimi rolunu gücləndirən amillərdir. Bundan əlavə, Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) açılması bütün Mərkəzi Asiya ölkələrinə fayda gətirəcək.

Prezident İlham Əliyev Orta dəhlizi təkcə iqtisadi fayda gətirəcək layihə kimi görmür. Dövlət başçısı bu marşruta həmçinin türk dünyasının həmrəyliyini yaratmaq baxımından bir fürsət kimi baxır. Uzaq hədəf isə türk dünyasını beynəlxalq arenaya siyasi və iqtisadi güc kimi çıxarmaqdır. Bu uzaqgörən siyasətin nəticəsini avqustun 8-də Vaşinqtonda Amerikanın şahidliyi ilə Zəngəzur dəhlizi barədə Ermənistanla bağlanan sənəddən sonra gördük.

Hazırda qlobal siyasətdə türk dünyasının əhəmiyyəti xeyli artıb. Rusiya, Çin və ABŞ bu regionda nüfuz qazanmaq üçün ciddi rəqabətə başlayıb. Xüsusən Amerika son dövrlər bu istiqamətdə diplomatik səylərini genişləndirib. Noyabrın 6-da Vaşinqtonda ABŞ, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Tacikistan və Özbəkistan arasında "C5+1" formatında birgə imzalanan bəyanatda region ölkələrinin Trans-Xəzər marşrutu (Orta dəhliz) ilə bağlı maddələrin olması isə təsadüfi deyil. Həmin sənəddə deyilir: "Tərəflər təchizat zəncirinin əlaqəliliyini və dayanıqlılığını gücləndirmək məqsədilə Trans-Xəzər ticarət marşrutunun potensialını tam şəkildə inkişaf etdirmək və onu "Beynəlxalq Sülh və Rifah üçün Tramp Marşrutu" (TRIPP) ilə birləşdirməklə, yüklərin, məlumatların və enerjinin "C5+1" ölkələri və dünya üçün təhlükəsiz hərəkətini təmin etmək, gömrük rejimlərinin uyğunlaşdırılması və şəffaflığının artırılması istiqamətində səyləri davam etdirmək, "C5+1" ölkələri arasında kommersiya və mədəni əlaqələri gücləndirmək üçün aviasiya əlaqəliliyini genişləndirmək və texnologiya, hasilat və digər sürətlə inkişaf edən sahələrdə təlimləri asanlaşdıran təhsil mübadilələri vasitəsilə kommersiya əlaqələrini möhkəmləndirmək və əmək qüvvəsinin peşəkarlığını dəstəkləmək barədə razılığa gəlib".

Prezident Donald Tramp Vaşinqtonda "C5+1" görüşü zamanı Orta dəhliz və onun bir qolu olan Zəngəzur dəhlizi barədə demişdir: "TRIPP (Beynəlxalq Sülh və Rifah üçün Tramp Marşrutu) layihəsi dünyanın iqtisadi cəhətdən əhəmiyyətli regionundan keçən nəqliyyat dəhlizidir. Bu, Xəzər dənizi boyunca artan ticarət fəallığını stimullaşdıracaq və Mərkəzi Asiya ölkələrinin inkişafına kömək etmək məqsədi daşıyır".

Prezident İlham Əliyev isə Daşkənddə Mərkəzi Asiya Dövlət Başçılarının 7-ci Məşvərət Görüşü zamanı ölkəmizin tranzit imkanlarının region dövlətləri və dünya üçün əhəmiyyətini qeyd edərək bildirmişdir: "Son üç ildə Orta dəhliz üzrə Azərbaycandan keçən yükdaşımalar 90 faiz artıb. Dəhliz boyu gediş vaxtları xeyli azaldılıb. Yaxın illərdə buraxılış qabiliyyəti ildə 25 milyon tona çatacaq Ələt Beynəlxalq Limanı, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, doqquz beynəlxalq hava limanı, regionun ən böyük yük aviaşirkəti və digər amillər Azərbaycanı beynəlxalq nəqliyyat qovşağına çevirmişdir. Əminəm ki, Azərbaycanın əsas hissəsini onu Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirmək üçün bu ilin avqustunda Vaşinqtonda əldə edilmiş razılaşmalar beynəlxalq daşımalar üçün tranzit imkanlarının genişləndirilməsinə töhfə verəcək. Azərbaycanda Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) tikintisi başa çatmaq üzrədir. İlkin mərhələdə 15 milyon ton yükdaşıma qabiliyyətinə malik bu dəmir yolu Orta dəhlizin əsas arteriyasına çevriləcək. Həmçinin Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) bir hissəsi olacaq avtomagistralın tikintisi də başa çatmaq üzrədir".

Dəhlizin necə adlandırılmasından asılı olmayaraq, bu, bir türk marşrutudur və dünyanın həmin marşruta böyük ehtiyacı var. Üstəlik, bu marşrut qlobal səviyyədə türk dünyasının iqtisadi və siyasi məsələlərdə söz sahibi olmasına imkan yaradacaq. Biz bunun Mərkəzi Asiya Ölkələrinin Məşvərət Şurası formatında keçirilən görüşdə bir daha şahidi olduq.

Rüstəm KAMAL,
"Azərbaycan"

Azərbaycan. - 2025.- 18 noyabr (№ 244).- S.9.